

ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО

УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ

Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного

**Удосконалення освітньо-виховного процесу
в закладі вищої освіти**

збірник науково-методичних праць

**Запоріжжя
2023**

УДК 821.161.2.09 (062.552)

У45

Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: збірник науково-методичних праць / Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного. Запоріжжя : ТДАТУ, 2023. Вип. 26. 332 с.

Рекомендовано до друку вченою радою

*Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
протокол №11 від 30.05.2023 р.*

Редакційна колегія:

Кюрчев С.В., д.т.н., професор, ректор ТДАТУ (головний редактор); Ломейко О.П., к.т.н., доцент, перший проректор (заступник головного редактора); Шарова Т.М., д.філол.н., професор, начальник ННЦ; Панченко А.І., д.т.н., професор, проректор з наукової роботи; Галько С.В., к.т.н., доцент, в.о. декана факультету енергетики та комп'ютерних технологій, Колокольчикова І.В., д.е.н., професор, в.о. декана факультету економіки та бізнесу; Іванова І.Є., к.с.-г.н., доцент, декан факультету агротехнологій та екології; Кувачов В.П., д.т.н., професор, в.о. декана механіко-технологічного факультету; Шокарев О.М., в.о. керівника ННІ ЗУП, кандидат технічних наук, доцент; Землянська А.В., к.філол.н., доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук.

У збірнику подано матеріали науково-методичної конференції ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти» (29 травня 2023 р., м. Запоріжжя).

Публікації присвячені питанням розвитку вищої освіти в умовах дистанційного навчання, використання інноваційних технологій в освітньому процесі, впровадження результатів наукових досліджень з пріоритетних напрямів у фахову підготовку здобувачів освіти технічних спеціальностей, провідним тенденціям суспільно-гуманітарної освіти.

Збірник буде корисним науково-педагогічним працівникам, учителям-практикам, аспірантам та здобувачам вищої освіти.

Статті опубліковано мовою оригіналу

Адреса редакції: 72312, ТДАТУ, пр-т Соборний, 226,

м. Запоріжжя, Запорізька обл.

e-mail: nnc@tsatu.edu.ua

Навчально-науковий центр університету

© Автори публікацій, 2023

© Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, 2023

ЗМІСТ

Антонова Г.В. <i>Дистанційне навчання: можливості та реальний досвід</i>	7
Болтянський Б.В., Болтянська Л.О. <i>Особливості використання ІТ-технологій в умовах дистанційного навчання</i>	13
Верхоланцева В.О., Паляничка Н.О., Фучаджи Н.О., Червоткіна О.О. <i>Міжнародна діяльність ТДАТУ в умовах воєнного стану</i>	21
Вершков О.О., Антонова Г.В. <i>Психологічна модель, що оперує формальними позначеннями емоційних станів</i>	26
Вершков О.О., Мацулевич О.Є., Тетервак І.Р. <i>Програмна реалізація процесу моделювання функціональних поверхонь двигунів внутрішнього згоряння при виконанні лабораторних робіт з дисципліни «Інформаційні технології у виробництві»</i>	31
Гулевський В.Б., Постол Ю.О., Ковальов О.О. <i>Використання інформаційних технологій як ефективного засобу вивчення дисципліни «Основи проєктування систем електрифікації»</i>	37
Дашивець Г.І., В'юнник О.В. <i>Застосування сітьового моделювання виробничих процесів в інженерних дисциплінах</i>	47
Дереза О.О., Дереза С.В. <i>Особливості підготовки фахівців технічних спеціальностей</i>	56
Єременко Л.В., Ісакова О.І., Шлеїна Л.І., Зімонова О.В. <i>Аналіз підходів до розуміння конфліктності як якості особистості в соціальній психології</i> ...	63
Журавель Д.П., Бондар А.М. <i>Інноваційні технології профорієнтаційної роботи для здобувачів освіти технічних спеціальностей</i>	74
Землянський А.М., Землянська А.В. <i>Значення дисципліни «Політологія» для формування політичної культури майбутніх фахівців</i>	80
Зімонова О.В., Шлеїна Л.І., Ісакова О.І., Єременко Л.В. <i>Щодо формування комунікативної культури здобувачів вищої освіти</i>	89
Зінов'єва О.Г. <i>Організація самостійної роботи студентів на базі використання інформаційних технологій</i>	97

Ісакова О.І., Шлєіна Л.І., Єременко Л.В., Зімонова О.В. <i>Філософський аспект розвитку вищої освіти</i>	103
Ковальов О.О., Самойчук К.О., Фучаджи Н.О., Гулевський В.Б. <i>Формування навичок науковця при викладанні дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності»</i>	112
Козлова Л.В., Малюк Т.В. <i>Методичні підходи до проведення навчальної практики в дистанційному режимі</i>	120
Колесніков М.О., Покопцева Л.А., Пащенко Ю.П. <i>Неформальна освіта – крок до кар'єрного зростання</i>	128
Кривонос І.А. <i>Імплементція інтерактивних методів у процес вивчення іноземної мови дистанційно студентами спеціальності «Готельно-ресторанна справа»</i>	140
Ломейко О.П., Самойчук К.О. <i>Динаміка контингенту здобувачів ТДАТУ в 2022-2023 навчальному році</i>	149
Мацулевич О.Є., Антонова Г.В. <i>Автоматизація робочого місця інженера-механіка</i>	160
Мацулевич О.Є., Дереза О.О., Тетервак І.Р. <i>Використання САD-системи UNIGRAPHICS для технологічної підготовки виробництва корпусних деталей</i>	166
Михайленко О.Ю., Чаплінський А.П. <i>Колористичне рішення учбових приміщень з урахуванням норм ергономіки</i>	176
Паляничка Н.О., Верхованцева В.О., Фучаджи Н.О., Червоткіна О.О. <i>Особливості викладання технічних дисциплін при дистанційному навчанні у період воєнного стану</i>	183
Панченко А.І., Волошина А.А., Мельник О.В., Волошин А.А. <i>Шляхи удосконалення дистанційного навчання при викладанні технічних дисциплін у вищій школі</i>	188

Покопцева Л.А., Колесніков М.О. <i>Розвиток особистості фахівця з агрономії під час навчання у вищій школі.....</i>	200
Попова І.О. <i>Формування soft skills у здобувачів вищої освіти енергетичного напрямку в процесі вивчення теоретичних основ електротехніки.....</i>	206
Попова І.О., Квітка С.О., Чаусов С.В. <i>Особливості організації освітнього процесу здобувачів-енергетиків із вивчення обов'язкових дисциплін в умовах воєнного стану.....</i>	216
Сабо А.Г. <i>До дискусії щодо доцільності застосування презентацій у навчальному процесі.....</i>	224
Самойчук К.О. <i>Методика написання наукової статті здобувачами вищої освіти технічних спеціальностей в умовах військового стану.....</i>	231
Сахно Л.А. <i>Кейс-технології у викладанні обліково-аналітичних дисциплін.....</i>	241
Скляр О.Г., Скляр Р.В. <i>Використання в освітньому процесі інтерактивних методів навчання.....</i>	250
Тараненко Г.Г. <i>Педагогічний дизайн як актуальна тенденція підвищення якості освіти.....</i>	259
Червоткіна О.О., Верхованцева В.О., Паляничка Н.О. <i>Основні тенденції розвитку професійної освіти в Україні і за кордоном.....</i>	265
Червоткіна О.О., Ковальов О.О., Фучаджи Н.О., Матвіїшин П.В. <i>Навчання під час війни в Україні.....</i>	273
Шаров С.В. <i>Методичні підходи до викладання технології проектування та адміністрування баз даних.....</i>	281
Шарова Т.М. <i>Навчальний процес релокованого закладу вищої освіти в умовах воєнного стану.....</i>	288
Шарова Т.М., Землянська А.В. <i>Використання Освітнього порталу в дистанційному навчанні: недоліки й переваги.....</i>	297

Шлеїна Л.І. <i>Академічна доброчесність як невід'ємна складова сучасної вищої освіти</i>	304
Шлеїна Л.І., Ісакова О.І., Єременко Л.В., Зімонова О.В. <i>Інформаційні технології та їх застосування у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін</i>	312
Kryvonos I. <i>The improvement of listening skills of future Hotel and Restaurant business specialists during the learning of the discipline «English for specific purposes»</i>	318
Lubko D. <i>Improving students' educational practice using interactive technologies on the Arduino platform</i>	326

**Червоткіна О.О., асистент, Ковальов О.О., к.т.н., доцент,
Фучаджи Н.О., к.т.н., доцент**
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
Матвіїшин П.В., к.т.н., доцент
Відокремлений підрозділ
Національного університету біоресурсів і природокористування
України Бережанський агротехнічний інститут

НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

***Анотація.** На початку 2022 року неможливо було уявити, що українській вищій школі доведеться терміново переформатувати навчальний процес. Але не минуло й два місяці, як росія розпочала повномасштабне вторгнення, напавши на Україну рано-вранці 24 лютого. Бомби та ракети полетіли на мирні міста. За таких неймовірно складних умов українці змушені були закінчувати 2021–2022 навчальний рік. Звичайно, педагоги зробили все необхідне та можливе, максимально використали досвід онлайн-навчання, отриманий під час епідемії COVID-19. У умовах зросла роль дистанційних форм навчання.*

***Ключові слова:** військовий стан, навчання, студент, викладач, дистанційне навчання, навчання онлайн.*

Постановка проблеми. Освітня галузь України, як і всі сфери життя суспільства, зазнала серйозних змін в умовах війни. З початком війни 30% здобувачів не мали постійного доступу до освітнього процесу в умовах війни, причому на Півдні України ця цифра досягала 40%, повідомляє Державна служба якості освіти з посиланням на проведену нею за підтримки проекту «Супровід урядових реформ в Україні».

Пандемія, а тепер війна, спричинили зміни в організації освітнього процесу. Дистанційне навчання, повітряні тривоги, відключення електроенергії, відсутність зв'язку – все це вплинуло на освіту.

Аналіз останніх досліджень. Враховуючи постійну загрозу безпеці учасників освітнього процесу, у першому півріччі 2022-2023 навчального року не вдалося відновити очне навчання у повному обсязі: 15%

навчальних закладів працювали очно, 33% дистанційно, 51% змішано. На Сході та Півдні України це дистанційне навчання.

При цьому третина дітей в умовах війни не мала повноцінного доступу до освітнього процесу. Ситуація з доступом до освіти у містах краща, ніж у селах, проте 32% дітей із малозабезпечених сімей у містах та 46% у селах не мали доступу до освітнього процесу. Серед внутрішньо переміщених доступу до навчання мали 86% дітей у містах та 80% у селах.

Опитування викладачів показало, що ключовими викликами в умовах війни, на їхню думку, є нестабільні умови навчання, обмеженість способів організації занять, зниження мотивації та нестабільний психоемоційний стан здобувачів і викладачів.

Формування цілей статті. Треба сказати, що в кризових умовах очне та дистанційне навчання наочно продемонструвало свої відмінності. При відвідуванні українських вищих учбових закладів, розташованих поблизу лінії фронту, складно гарантувати повну безпеку здобувачів. Навіть у віддалених від зони бойових дій районах повітряні тривоги лунають часто. Студенти, які опинилися за кордоном як біженці, втратили можливість очного навчання в українських закладах. Тому 62,5% батьків обирають для своєї дитини дистанційну форму навчання в ці неспокійні місяці війни.

Виклад основного матеріалу досліджень.

Найгірше довелося дітям у регіонах, зайнятих російськими військами після 24 лютого (частина Харківської, Херсонської, Чернігівської, Луганської, Донецької та Запорізької областей).

У середині березня Міністерства освіти України спробувало відновити дистанційне навчання, але безуспішно: перешкодою стали не лише технічні проблеми, а й величезний відтік дітей на евакуацію.

У Херсонській та Запорізькій областях росіяни за першої нагоди спробували розпочати «денацифікацію системи освіти». Було завезено «правильні» підручники, оголошено про перехід на російську мову та розпочато операцію з «перевербування» місцевих викладачів.

Але ці плани зазнали приголомшливого краху. Викладачі незважаючи на залякування та погрози звільнень, відмовлялися співпрацювати з російськими адміністраціями.

Онлайн-уроки дозволяють в режимі реального часу підключатися до програми проведення відеоконференцій (ZOOM, Google Meet) та слухати пояснення викладача в Україні чи будь-якій іншій країні.

І все ж таки найбільш оптимальний варіант — дистанційні заняття, які не вимагають частого спілкування викладача та здобувача у

віртуальному просторі через мережу Інтернет, як це відбувається з online-заняттями. Зустрічі з викладачами у відео форматі проходять за заздалегідь узгодженим розкладом. Це потрібно, щоб викладач відповів на запитання здобувачів, проконсультував, роз'яснював складні теми, мотивував самостійну роботу.

При «дистанційній» здобувач у зручній для нього момент вільний заходить на платформу навчального сайту та вивчати новий матеріал, виконувати домашні завдання, контрольні та самостійні роботи. Батьки разом із дитиною самі обирають розклад та місце для освоєння знань, виключається необхідність навчатися в дорозі при переїздах, у хворобливому чи стресовому станах, за військової небезпеки. Такий підхід знижує рівень стресу у здобувачів, як наслідок, вони краще засвоюють програму.

Крім того, на навчання у дистанційному ліцеї ніяк не впливають віялові чи аварійні відключення електроенергії: заняття завжди можна перенести на інший час.

Пріоритети освіти в Україні у період воєнного стану:

- Забезпечення стабільності та безперервності навчання.
- Психологічна підтримка здобувачів.
- Організація безпечних умов проведення занять.
- Акцент на патріотичне виховання, вивчення засад цивільного захисту та безпечної життєдіяльності.

Рис. 1. Що найбільше перешкоджало організації освітнього процесу у 2022/2023н.р.

Ще однією ознакою воєнного часу стали переміщення здобувачів. Найбільше їх зафіксовано на Сході та півдні країни. Зі Сходу в інші населені пункти України переїхали 58% здобувачів. За кордон виїхали 16% та 14% здобувачів освіти відповідно.

З Півдня до інших населених пунктів України перемістилися 16% здобувачів, за кордон – 17% та 14% відповідно.

Серед викладачів лише у 45% закладів не відбулося змін у педагогічному складі. Найбільше на Півночі, де лише 30% керівників зазначили, що змін у педагогічному складі не було. Серед причин – звільнення за власним бажанням (40%), заклик на військову службу (21%), неоплачувану відпустку (14%) та призупинення трудового договору (9%).

Проблемою з огляду на вимушене дистанційне навчання та матеріально-технічне забезпечення. Лише половина учнів мали комп'ютер/ноутбук/планшет, а переважну більшість – 74% – використовували для навчання смартфони. Найменш забезпечені технікою для навчання учні молодших класів: лише 48% мають смартфони, а 39% – комп'ютер, планшет чи ноутбук.

А от серед освітян, незважаючи на війну, кількість викладачів, забезпечених робочим комп'ютером, зросла порівняно з 2021/2022 навчальним роком. У селах робітничі комп'ютери 71% викладачів, а у містах 76%.

Втім, 25% педагогів досі не забезпечені робочим комп'ютером, а 20% доступом до інтернету в закладі. За словами викладачів, ця потреба компенсується наявністю особистого комп'ютера — він має не менш як 90% педагогів — і можливість працювати віддалено.

Проведене дослідження вказало і зміни у психологічному стані учасників освітнього процесу.

За останній рік в умовах війни психологічний стан учнів погіршився. Майже вдвічі порівняно з початком лютого 2022 року збільшилася кількість здобувачів, які почуваються тривожно, напружено, у півтора рази більше здобувачів вказували на почуття втоми.

На 20% зменшилася кількість дітей, які почуваються у безпеці, спокійно, енергійно та щасливо.

За спостереженнями вчителів початкових класів, погіршилися результати навчання дітей з української мови, іноземної мови, математики, літературного читання.

При цьому в селах про погіршення результатів навчання учнів говорять більше вчителів, ніж у містах. Про зниження успішності учнів з

української мови в селах вказують 57% педагогів, у містах – 44%, з іноземної мови – 52% та 47% відповідно, з математики – 45% та 40%, з інформатики – 37% та 25%.

Серед переваг дистанційного навчання:

- Мінімізація перебоїв у навчальному процесі. Через мобільність існує можливість проводити урок як з дому, так і укриття.

- Економія часу. У день оголошення повітряної тривоги очні заняття скасовуються. Це означає, що здобувач витрачає час на добирання додому і, зрештою, все одно продовжує працювати в онлайні.

- Можливість навчатися з будь-якої точки світу. Дистанційне навчання – єдина можливість для здобувача не відставати від української програми та отримувати знання паралельно з однолітками, що залишилися в Україні.

- Знижений рівень стресу у здобувача. Навчальна рутинна особливо важлива для психіки здобувачів, адже навчання – одна з небагатьох діяльностей, яка допомагає забути, що зараз триває війна. Однак під час перебування в закладі здобувач може відчувати фонову тривогу, адже немає жодних гарантій, що в якийсь момент не доведеться спускатися в укриття. Дистанційний формат дозволяє перемістити фокус уваги на матеріал заняття.

- Індивідуальна комунікація з викладачем. Сьогодні, як ніколи раніше, важливо забезпечити кожному здобувачу соціоемоційну підтримку. Через дистанційну розмову зробити це в рази легше.

- Можливість підлаштувати темп навчання під себе. Дистанційне навчання допомагає виробити власний ритм та виробити навички самоосвіти.

Робити прогнози розвитку вищої освіти в Україні після завершення військових дій дуже складно, адже це є глибоким і складним процесом переробки більшої частини існуючої системи.

За досвідом останніх 3-х років актуальність набуває розвитку цифрових компетенцій, освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для учнів, студентів та педагогічних працівників. Це обумовлено пандемією та повномасштабною війною в Україні.

Значною проблемою є те, що значна кількість здобувачів та викладачів залишила країну. До того ж, спеціалістів непокоїть невідповідність навчальних програм – української та іноземної. Тому дітям, які повернулися з-за кордону, важко адаптуватися до програми рідного учбового закладу. Зокрема, якщо вони не навчали в іноземній

школі української мови, літератури та історії України. Та й засвоюють закордонну програму учні по-різному. На це впливає знання чи незнання мови відповідної країни.

Наукові дослідження свідчать, що вразливіші до впливу травматичного досвіду ті діти, які:

- у ранньому віці мали погане харчування, недостатній зв'язок з мамою або мами мали депресивні розлади;
- мають генетичні особливості, що збільшують ризик розвитку ПТСР та депресії;
- мали проблеми із ментальним здоров'ям до війни;
- пережили відокремлення від батьків під час травматичних подій: у малюків трьох – п'яти років значно зростає ризик розвитку тривожності, психоемоційної нестабільності, розладу адаптації.

Перше правило: мінімізувати стрес по можливості. На краще запам'ятовування та процес навчання впливає зв'язок із близькими людьми та викладачами, вчителями; гарне володіння мовою, якщо людина переїхала до іншої країни; підтримка однолітків та вищий рівень освіти у батьків; менший час, який дитина провела у бойових діях.

Якщо дитина перебуває в Україні, то батькам слід зробити від себе все залежне, щоб стресу в житті дитини поменшало.

Експерти попереджають: під час війни через різні проблеми здобувачі можуть втратити мотивацію вчитися. А це в майбутньому позначиться на їхній кваліфікації, кар'єрі та зарплаті. Також важким може бути процес відновлення навчання та адаптації до нових умов переселенців та біженців.

Для покращення ситуації слід передусім забезпечити безпеку здобувачам та викладачам, надати їм доступ до навчальних матеріалів та ресурсів, а також удосконалити методи дистанційного навчання, за необхідності надавати здобувачам психологічну допомогу тощо. Українська освіта має адаптуватися до військових реалій, у яких опинилася країна.

Батьки учнів та студентів при цьому зазначають, що слід впроваджувати в Україні справді європейську систему освіти.

А це передбачає:

- відновлення та модернізацію навчальних закладів;
- удосконалення системи освіти та адаптацію до викликів часу;
- жодних поборів та батьківських чатів;

- розвиток у дитини поваги до себе, розкриття її індивідуальності, здібностей тощо.

Висновки. Повномасштабна війна стала великим випробуванням для освіти, так само як і для всієї України. Але наша держава чи не єдина у світі під час активних бойових дій не зупинила процес навчання. Все ж таки сфера освіти зіткнулася з такими значними викликами: Загалом українська освіта потребує змін не лише через війну. І про необхідні новації та їх впровадження у найближчому майбутньому чиновники та педагоги мають думати зараз. Адже згодом може бути пізно. На чаші терезів – ціле освітнє покоління.

Література

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні року: постанова Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2000 р. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.

2. Сайт Ресурсної мережі дистанційного навчання / Distance Learning Resource Network. URL : <http://www.dlrn.org>.

3. Морзе Н.В., Глазунова О.Г. Критерії якості електронних навчальних курсів, розроблених на базі платформ дистанційного навчання. *Інформаційні технології в освіті*. 2009. №4. С. 63–75.

4. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації / за заг. ред. В.І. Шуляра. Миколаїв : ОІППО, 2020. 108 с.

5. Толочко В.М. Проблемні аспекти дистанційної форми освіти та можливості її використання в Україні: URL: http://www.provisor.com.ua/archive/2009/N11/padfo_119.php.

6. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року №1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

Chervotkina O.O. Fuchadzu N.O. Kovalev O.O. Matviishun P.V. Training during the war in Ukraine

Summary. At the beginning of 2022, it was impossible to imagine that Ukrainian higher education would have to urgently reformat the educational process. But less than two months later, Russia launched a full-scale invasion, attacking Ukraine in the early morning hours of February 24. Bombs and rockets fell on peaceful cities. Under such incredibly difficult conditions, Ukrainians were forced to finish the 2021-2022 school year. Of course,

teachers did everything necessary and possible, made the most of the online learning experience gained during the COVID-19 epidemic. In the conditions, the role of distance learning has increased.

Key words: *martial law, study, student, teacher, distance learning, online learning.*

